

Cuprins

<i>Notă către cititor</i>	9
Partea întâi. Viața înainte de căsătorie	29
Partea a doua. Vânturile schimbării	95
Partea a treia. Minte contra trup	125
Partea a patra. Niciodată să nu spui niciodată	197
Partea a cincea. Minunata capitulare	239
Partea a șasea. Dulceață întunecată	287
Partea a șaptea. Zorii	333
<i>Epilog</i>	343

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată
de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Elif Shafak, *Black Milk: On Writing, Motherhood and the Harem
Within*

Copyright © Elif Shafak, 2007
All rights reserved

© 2012 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: Laurențiu Midvichi

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4 ; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

SHAFAK, ELIF

Lapte negru: despre scris, condiția de mamă și haremul interior /

Elif Shafak; trad. din lb. eng. de Ada Tanasă. – Iași : Polirom, 2012

ISBN : 978-973-46-3148-3

I. Tanasă, Ada (trad.)

821.512.161-31=135.1

821.111(73)-31=135.1

Printed in ROMANIA

Elif Shafak

Lapte negru

Despre scris, condiția de mamă
și haremul interior

Traducere din limba engleză
și note de Ada Tanasă

POLIROM
2012

Colegiul acesta impresionant și cosmopolit este rezultatul viziunii unei femei. În 1837, o profesoară idealistă pe nume Mary Lyon a început să pledeze pentru dreptul studentelor de a primi o educație de același nivel cu a studenților. La vremea aceea, când femeile nu aveau încă drept de vot, vederile ei erau extrem de radicale. Dar Mary Lyon a perseverat și, după o luptă îndelungată și câteva riposte, a reușit să strângă fondurile necesare pentru a înființa colegiul. De atunci, mii de studente au absolvit la Mount Holyoke și probabil că, cu fiecare nouă absolventă, spiritul lui Mary Lyon jubilează.

Mount Holyoke și Smith College, aflat în apropiere, au fost centrii nervoși ai mișcării feministe americane din anii '60-'70. Când am pus piciorul aici, tradiția era încă foarte vie. Pe lângă feministe, post-feministe și feministe moderate (cele care apreciază feminismul, dar nu se înnebunesc neapărat după feministe), sunt și o mulțime de wiccane în căutarea uniunii cu Zeița-Mamă și o grămadă de activiste bisexuale și lesbiene.

Despre toate astea – veverițe și lesbiene – scriu într-o rubrică dintr-o revistă turcească de largă circulație cunoscută pentru cititorii ei conservatori. Cum era de așteptat, reacțiile la articolele mele sunt amestecate. Cititorii mei din Turcia par să fie în general mai surprinși că nimeni nu prinde veverițele să le gătească (nu că am avea vreo mâncare specific națională de veveriță; nu știu de unde le vin ideile astea) decât de priveliștea cuplurilor de lesbiene care se plimbă ținându-se de mână. Iau asta ca pe un semn de progres.

Un poster îmi atrage atenția din prima zi – unul care înfățișează o muncitoare în salopetă albastră, cu o bențită albă cu roșu pe cap și o mânecă suflecată pentru a

scoate la iveală un biceps încordat ca al lui Popeye Marinarul. Decorează toate zidurile din campus. „Poți să reușești, poți să fii pregătită și puternică în această lume condusă de bărbați“ e sloganul general.

În cea de-a doua zi, descopăr clădirea care va deveni locul meu preferat de-a lungul întregii șederi acolo: gigantica bibliotecă gotică atât de bătătoare la ochi. E dragoste la prima vedere. De la cărți scrise de mână la literatură modernă, filozofie politică și botanică, hălăduiesc pe culoare atingând cărțile, mirosindu-le.

Dar nimeni nu apreciază mai mult biblioteca decât Domnișoara Cinica Doctă. În clipa în care zărește clădirea, care din depărtare seamănă cu castelul lui Rapunzel, topăie de bucurie și țipă atât de tare, că-și forțează corzile vocale.

Toamna trece și frunzele se desprind din copaci, zugrăvind întregul campus în nuanțe de ambră, ruginiu și cafeniu. Diminețile, Mica Domnișoară Practică și cu mine ieșim să facem jogging. Într-o zi, la întoarcere, ne oprim la bibliotecă.

O găsim pe Domnișoara Cinica Doctă stând pe un raft, aplecată asupra unei cărți deschise. Folosind un creion ascuțit pe post de prăjină, sare de pe un teanc de cărți pe altul. Are și o scară de sfoară ca să se cațăre până la rafturile de sus. La fiecare mișcare, cerceii cu semnul păcii și brățările de la mâini îi zdrăngănesc. Tricoul negru pe care îl poartă peste blugi are scris pe el mesajul: ANTI-RĂZBOI / ANTI-RASISM / ANTI-URĂ.

— Bună, surioară, îmi spune și se încruntă ușor la Mica Domnișoară Practică.

De când am venit în America, conflictele dintre Degețici au ieșit din nou la suprafață, coaliția lor temporară dizolvându-se rapid.

— Ce citești? o întreb.

— *Sens et non-sens de la révolte*, îmi răspunde.

Mica Domnișoară Practică aruncă o privire nedumerită peste umărul meu.

— Altă poveste cu pescari?

— O carte a criticului francez Julia Kristeva, care se întâmplă să fie una dintre gânditoarele de primă importanță ale epocii noastre, spune Domnișoara Cinica Doctă.

— O tipă deșteaptă, ha? întreabă Mica Domnișoară Practică.

— Vede complexul lui Oedip ca pe o cheie în înțelegerea femeilor, continuă Domnișoara Cinica Doctă pe un ton nu atât deranjat, cât arogant. O fată își adoră mama, copiind-o în tot ce face. Dar apoi descoperă că nu are penis și se simte amputată și incompletă, ca un eunuc. Ca să compenseze această lipsă, se atașează de tată. Mama care a fost iubită și admirată este acum dată la o parte, văzută ca o rivală. Sunt fete care, începând cu această fază, dezvoltă o ură pentru propriile mame.

Mica Domnișoară Practică și cu mine o ascultăm fără o vorbă, cu răsufierea tăiată.

— Scriitoarele sunt afectate de complexul lui Oedip mai mult decât vă închipuiți. Știați, de pildă, de ce a devenit Sevgi Soysal romancieră? A început să scrie la vârsta de opt ani pentru că era geloasă pe afecțiunea tatălui pentru mama ei. O vedea pe mama ei ca pe-o rivală și voia să intre în grațiile tatălui prin scris și imaginație.

— Chiar așa? spun.

— O, da, scrie despre asta în memoriile ei, mă asigură Domnișoara Cinica Doctă cu atitudinea ei atotștiutoare.

Fiecare copil își dorește să se întoarcă în pântecul mamei. O dorință imposibilă, desigur. Acea „uniune totală“ a dispărut de mult, destrămată pentru totdeauna, însă copilul nu se poate abține să tânjească după ea. „Ordinea simbolică“ reprezentată de tată stă în așteptarea individului care nu se poate întoarce în pântecul mamei.

— Adică? spune Mica Domnișoară Practică.

Domnișoara Cinica Doctă se lansează din nou.

— Pentru a supraviețui în această ordine, ne reprimăm imaginația, ne temperăm dorințele și învățăm să fim „normalizați“. Totuși, oricât ne-am strădui, imaginația noastră nu poate fi înăbușită. Iese la iveală în cele mai nepotrivite locuri și în cele mai neobișnuite momente. Semiotica mamei se ridică împotriva ordinii simbolice a tatălui.

— Ce chestii derutante! exclamă Mica Domnișoară Practică. Ce rost are să complici viața în așa hal? Gânditoriiăștia francezi nu sunt deloc practici. Nu-i de mirare că filmele franțuzești sunt atât de deprimante.

Domnișoara Cinica Doctă se uită condescendent la cealaltă Degețică cu un aer, dar nu spune nimic. Se întoarce în schimb spre mine.

— Kristeva vorbește despre trei căi prin care o copilă își poate crea identitatea. Prima, să se identifice cu tatăl și cu simbolicul. A doua, să se identifice cu mama și semiotica. A treia, să găsească un echilibru instabil între cele două.

Mă prefac că o ascult, dar Domnișoara Cinica Doctă nu se lasă păcălită:

— Te-ai prins? Dacă alegi cea de-a treia cale, ai putea să folosești ordinea simbolică a tatălui și semiotica mamei în scrierile tale.

— Hmm... Mai e vreo scriitoare care a făcut așa ceva? întreb.

— Da, surioară. Uită-te mai atent la *Valurile*, romanul Virginiei Woolf. L-a scris folosind exact acest echilibru precar.

Nu obiectez. S-ar putea să fie adevărat sau să nu fie. Să scrii literatură e ca și cum ai pluti pe un fluviu, în voia curenților puternici. Când te lași purtat de curgera lui, nu te gândești: „Hai să mai adaug un strop din ordinea simbolică a tatălui și un pic din semiotica mamei“. Nu meditezi la astfel de lucruri când scrii un roman. Ești prea ocupat să te îndrăgostești de personajele tale.

Asta nu înțelege Domnișoara Cinica Doctă. Romancierii scriu fără să gândească. Abia pe urmă, când criticii literari și oamenii cărții cântăresc fiecare frază a scriitorilor, sunt aplicate teoriile. Iar apoi, citind toate aceste teorii, oamenii capătă impresia că romancierii și-au creat intenționat poveștile astfel – ceea ce nu-i deloc adevărat.

— E ceva ce nu pricep, spune Mica Domnișoară Practică.

— Oare de ce nu mă surprinde? o ia în batjocură Domnișoara Cinica Doctă.

— Își place la nebunie teoria maternității. Toate chestiile astea, *semiotica, simbolicul, bucolicul...* Dar dac-ar fi vorba de practică, sunt sigură că ai eșua lamentabil.

— Știința mea mă va călăuzi, se apără Domnișoara Cinica Doctă.

— Oho, haide, surioară, n-ai fi în stare nici să schimbi un scutec. N-oi fi știind eu nimic despre teoriile tale, însă pot să prind șpilul maternității mai iute decât fuge Speedy Gonzalez.

După încruntarea sprâncenelor, se vede că Domnișoara Cinica Doctă nu apreciază deloc remarca. Le las să se certe și ies din bibliotecă.

Hoinăresc prin campus. Faptul că am scăpat de Degețicile mele – fie și pentru scurt timp – îmi înseninează inima și dispoziția. Ca un burete, absorb orice detaliu pe care îl zăresc, orice sunet pe care îl aud, orice miros pe care îl adulfec, și le păstrez pe toate înăuntrul meu. Așa se întâmplă când ești străin undeva; colecționezi detalii de parcă ar fi niște scoici pe un țărniș.

La cantină, mă așez la coadă și mă pomenesesc stând în fața unui cuplu de lesbiene. Una dintre femei e scundă și are un păr morcoviu, țepos. Cealaltă e destul de înaltă și însărcinată în ultimele luni. Înaintăm încet, împingând tăvile centimetru cu centimetru. Când ajungem la vitrina cu deserturi, femeia scundă ciripește dintr-odată:

— Ah, te superi dacă luăm noi bucată aia, cum e singura rămasă?

Pe raftul din sticlă de sus, spre care arată femeia, e o singură bucată de prăjitură cu zmeură. Mă trag un pas înapoi.

— Deloc, luați-o.

— Mulțumesc, mulțumesc! Lui Shirley îi e o poftă grozavă de zmeură de azi-dimineață, spune femeia făcându-mi cu ochiul.

— O, zic. Aștepți un copil, ce minunat!

— Da, răspunde Shirley mângâindu-se pe burtă. 1,85 m, campion la șah și tenis pentru amatori, artist profesionist, IQ peste 160, interesat de budism și filozofia Extremului Orient...

— Cum?

— Tatăl, spune ea. L-am ales dintre mii de alți donatori de la banca de spermă... O să fie un copil cu totul deosebit.

Planificarea asta meticuloasă în avans are ceva care mă înspăimântă. Probabil nu e deloc surprinzător că